

”Kyllä sen kestää, kun tietää, että lapsi saa paremman kodin ja elämän” – biologisten vanhempien kokemuksia lapsen luovuttamisesta adoptoitavaksi

TAINA MAJURI

TtM, hoitotyön lehtori

Järvenpään seurakuntaopisto

MIRA PALONEN

TtM, yliopisto-opettaja

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede

PÄIVI ÅSTEDT-KURKI

THT, professori

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö, hoitotiede

Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, yleishallinto.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lapsen luovuttamista adoptoitavaksi biologisen vanhemman henkilökohtaisena kokemuksena. Aineisto kerättiin avoimella haastattelulla henkilöiltä, jotka olivat kokeneet lapsen luovuttamisen adoptoitavaksi (n=12). Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä.

Kokemus lapsen luovuttamisesta adoptioon oli monitasoinen ja ristiriitainen. Adoptiosta seurasi biologiselle vanhemmalle osattomuuden kokemus oman elämän merkittävään tapahtumaan. Osattomuuden kokemus ilmeni esimerkiksi vanhemmuuteen liittyvän sosiaalisen osallisuuden puuttumisena, tunteena omasta merkityksellömyydestä sekä syrjästäkatsojan rooliin joutumisesta. Adoptiopäätös tehtiin lapsen näkökulmasta käsin tarkoituksena turvata lapselle hyvä elämä. Prosessia ei koettu lapsen pois antamisena, vaan lapsen antamisena uuteen perheeseen. Ajan kuluessa tapahtui sopeutumista. Vanhempi loi itselleen selviytymistä edistäviä mekanismeja ja hyväksyi adoption osaksi omaa elämänhistoriaansa. Oma päätöstä arvostettiin, ja se tuntui oikealta valinnalta. Adoptio oli kuitenkin biologisen vanhemman elämässä aina läsnä ja vanhemmalla oli tarve saada tietoja lapsensa elämästä.

ABSTRACT

“It’s possible to cope, when you know that the child will get a better home and life” – the birth parents’ experience of placing a child for adoption.

Taina Majuri, MHSc, nursing lecturer

Mira Palonen, MHSc, University instructor

Päivi Åstedt-Kurki PhD, Professor

The purpose of this research was to describe the birth parents’ experience of placing a child for adoption. The data was collected by open interviews with individuals who had relinquished a child to adoption (n=12). The data were analyzed with inductive content analysis.

The experience of relinquishing a child to adoption was complicated and contradictory. Due to the adoption, the birth parent felt to be left without any part in this very important experience of his or her own life. The birth parent felt marginalized, suffered from the sense of insignificance and not being part of the child’s life. When the decision of adoption was made, the birth parent put the child’s best interests ahead of their own. They hoped that the decision will result in a better life for their child.

The process was not seen as giving a child away, but as giving a child to a new family. In the course of time the birth parent adapted to the new circumstances. A parent created survival mechanisms and accepted the adoption as a part of his or her own life history. Otherwise, the own decision to relinquish was appreciated and

Tutkimustiedon avulla voidaan lisätä tietoisuutta biologisen vanhemman kokemuksesta ja adoption vaikutuksesta myöhempään elämään. Suomessa on tarpeen avata keskustelua tämän marginaalisen ryhmän tarpeista ja pohtia keinoja, joilla tukea biologisia vanhempia adoptioprosessin aikana ja sen jälkeen.

Avainsanat: adoptio, vanhemmuus, luopuminen, kokemus, haastattelu

the birth parent felt it was a good decision. However, the adoption was always present in birth parent's life and the parent felt a need to know about the child's life.

With research it is possible to raise awareness of the birth parent's experience and the effects of adoption on his or her subsequent daily life. In Finland it is necessary to open a discussion about the needs of this marginalized group and try to find out how to support the birth parents during and after the adoption process.

Key words: adoption, parenthood, relinquish, experience, interview

Mitä tutkimusaiheesta jo tiedetään?

- Lapsen luovuttamisella adoptoitavaksi on sekä lyhyt- että pitkäkestoisia vaikutuksia biologisen vanhemman elämään ja elämänhallintaan.

Mitä uutta tietoa artikkeli tuo?

- Tutkimustulosten mukaan lapsensa adoption luovuttaneet biologiset vanhemmat kokevat osattomuutta oman elämän merkittävään tapahtumaan eli lapsen syntymään ja olemassaoloon, mutta sopeutuvat ajan myötä.

Mikä merkitys tutkimuksella on hoitotyölle, hoitotyön koulutukselle ja johtamiselle?

- Tulosten avulla voidaan tukea biologisia vanhempia ja ehkäistä heidän kuormittumistaan.
- Tuloksia voidaan hyödyntää hoitotyön koulutuksessa sekä kehitettäessä hoitotyötä niissä ympäristöissä, joissa on asiakkaina lapsensa adoption antaneita henkilöitä.

Tutkimuksen lähtökohdat

Suomessa tapahtuu vuosittain noin 30 vierasadoptiota, jolloin lapsi saa uudet vanhemmat biologisen perheensä ulkopuolelta. Lisäksi Suomeen adoptoidaan ulkomailta vuosittain noin 150 lasta. Adoptio on sekä juridinen että psyykinen prosessi, jossa biologinen vanhempi luopuu oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan lapseen. (Tilastokeskus 2012, Pelastakaa Lapset 2014.)

Lapsen luovuttaminen adoptoitavaksi on sekä suomalaisessa yhteiskunnassa että maailman laajuisesti vaiettu aihe. Historiallisesti on ajateltu, ettei biologisella vanhemmalla ole tunnesidettä lapseen ja että adoption jälkeen elämä jatkuu, kuin mitään ei olisi tapahtunut (Askren & Bloom 1999, Cossas & Neil 2010). Kun raskaus ja lapsi tuntuvat sekoittavan koko elämän tai van-

hemmalta puuttuvat edellytykset olla vanhempi, adoptio on ratkaisu ongelmalliseen tilanteeseen. Ratkaisusta voi kuitenkin tulla ongelma sekä vanhemman omassa mielessä että muiden ihmisten suhtautumisen ja toiminnan vuoksi. Yksittäisen ihmisen ratkaisuihin vaikuttavat esimerkiksi yhteiskunnallinen tilanne, asenteet ja arvot, terveydentila, sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet. (Roby & Matsumura 2002, Wilson ym. 2004, Högbäck 2012.)

Lapsen adoption luovuttava vanhempi on usein äiti. Päätöksen voi tehdä myös isä tai vanhemmat yhdessä. Äidillä on lapsen kanssa vähintään raskauden keston mittainen yhteinen historia. Isän rooli ja näkyvyys prosessissa vaihtelee, eikä isä aina tiedä lapsen olemassaolosta. (Clapton 2003, Lifton 2010.) Adoption luovuttamiseen liittyvät kokemukset ovat olleet hyvin saman-

kaltaisia ympäröivästä yhteiskunnasta, asenneilmapiiristä tai biologisen vanhemman elämäntilanteesta riippumatta.

Lapsen odottaminen ja synnyttäminen ovat kokemuksina merkittäviä. Kun niihin yhdistyy lapsesta luopuminen, aiheutuu voimakas ristiriitatilanne. (Aloi 2009, Callister 2011.) Päättyessään adoptioon vanhempi kokee toimivansa lapsen parhaaksi, mutta samalla hänelle itselleen aiheutuu elämäniäinen menetyksen tunne. (Roby & Matsu-mura 2002, Högbäck 2012.) Tapahtumalla on sekä lyhyt- että pitkäkestoisia vaikutuksia vanhemman elämään, kuten opiskeluun, työhön, perheen perustamiseen sekä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin (Wilson ym. 2004, Cossas & Neil 2010).

Adoptiota harkitseva henkilö kohtaa esimerkiksi neuvolassa ja synnytyssairaalassa terveydenhuollon ammattilaisia. Adoptioita tapahtuu Suomessa vähän, joten tietämystä tai vakiintuneita käytäntöjä ei ole, eikä vanhemman tuen tarpeita tunnusteta (Pelastakaa Lapset 2013). Biologinen vanhempi kokee, ettei tule kuulluksi eikä ymmärretyksi terveydenhuollon eri palveluorganisaatioissa. Hoitajat välttävät kontaktin ottamista häneen ja suuntaavat huomion fyysisen voinnin tarkkailuun ja hoitamiseen. Välttelevä suhtautuminen aiheuttaa häpeän tunteita, josta seuraa vaikeneminen tapahtuneesta ja avun hakemisen esty. (Askren & Bloom 1999, Aloi 2009, Callister 2011, Claridge 2014.) Hoitohenkilökunta tarvitsee tietoa ja osaamista, jotta kykenee tunnistamaan biologisen vanhemman tuen tarpeen ja ohjaamaan soveltuvien palveluiden piiriin. (Foli 2012, Neil 2013.)

Adoptiolaisissa (2012) biologisesta vanhemmasta käytetään nimitystä aikaisempi vanhempi. Tässä artikkelissa käytetään termiä biologinen vanhempi tarkoitettaessa lapsensa adoptioon luovuttanutta äitiä tai isää. Tässä tutkimuksessa lapsen luovuttaminen on vapaaehtoinen valinta tai lastensuojelullinen toimenpide. Kohdun vuokraus tai sijaissyntyttäjäys rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten biologisten vanhempien kokemusta lapsen luovuttamisesta adoptoitavaksi.

Vaikka aihepiirin tutkiminen on vaikeaa sen herkkyyden ja biologisten vanhempien heikon tavoitettavuuden vuoksi, tietoisuuden lisääminen on tärkeää ymmärryksen ja tarvittavan tuen lisäämiseksi. (Askren & Bloom 1999, Neil 2007.) Suomalaisessa adoptiotutkimuksessa on keskitytty adoptoidun lapsen ja adoptioperheen kokemuksiin ja tuen tarpeisiin. Biologisen vanhemman kokemukset ja lapsen luovuttamisen vaikutukset myöhempään elämään ovat jääneet vaille huomiota. Kansainvälistä tutkimusta on tehty sosiaali- ja yhteiskuntatieteissä, psykologiassa sekä muutamia yksittäisiä tutkimuksia hoitotieteessä. Suomalaista hoitotieteellistä tai muiden tieteenalojen tutkimusta ei ole, joten tutkimuksen tekeminen on perusteltua.

Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata lapsen luovuttamista adoptoitavaksi biologisen vanhemman henkilökohtaisena kokemuksena. Tuotettua tietoa voidaan hyödyntää hoitotyössä esimerkiksi äitiysneuvolassa ja synnytyssairaloissa sekä kaikissa niissä tilanteissa, joissa hoitotyön tekijä kohtaa ihmisen, joka pohtii lapsen luovuttamista adoptoitavaksi, tai jolle lapsen luovuttaminen adoptoitavaksi on osa elämänhistoriaa.

Tutkimuskysymyksenä oli: Millaisena biologiset vanhemmat kokevat lapsen luovuttamisen adoptoitavaksi?

Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimukseen osallistujat ja tutkimusaineisto

Tähän laadulliseen tutkimukseen osallistui 12 lapsensa adoptioon luovuttanutta vanhempaa. Tutkimukseen ilmoittautui yhteensä 15 osallistujaa, joista kolme vetäytyi pois ennen haastattelun toteutumista. Osallistujat olivat haastatteluhetkellä 18–70-vuotiaita, kymmenen naista ja kaksi miestä. Adoption tapahtuessa ikä vaihteli 15 vuo-

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä yläluokassa: Lapsen etäämyttäminen itsestä

Alkuperäisilmaus	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka
<i>Sitä tavallaan ootti, että saa lapsen synnyttää pois ja sit on ohi se homma. Että se vaihe on sitte selvitetty.</i>	Äiti odotti, että saa synnyttää vauvan ja pääsee eteenpäin.	Vauvaan kiintymisen välttäminen	Lapsen etäämyttäminen itsestä.
<i>Otin sen linjan, että kyllä mä sydänäänet kuulun, mutta ultrissa enkä missään... valitsin sen, etten katsele enkä halua kuvia.</i>	Äiti teki tietoisin päätöksen välttää mielikuvien luomista vauvasta.		
<i>Koska sen päätöksen kuitenkin oli tehnyt, että sen antaa pois, niin ehkä se (vauvan näkeminen) olis vaikeuttanu sitä.</i>	Adoptiopäätöksen tehtyään äiti ei halunnut nähdä vauvaa, ettei olisi tehnyt luopumista itselleen vaikeammaksi.		
<i>Itse pidin "rantapallon" hyvin erillisenä itsestäni. Muuhun en kyennyt.</i>	Äiti piti (raskausaikana) lapsen erillisenä itsestään.	Adoptoidun lapsen olemassaolon torjuminen	
<i>Mut sit kun se kirje tuli ja siinä luki, että adoptio on virallinen niin eka kertaa tuntu, että miulla on x lasta.</i>	Adoption vahvistamisen jälkeen äiti tunsu, ettei lasta tarvitse kieltää.		
<i>Minä en oo uskaltanu tunnustaa sitä, etten oo joskus ajatellu sitä omana lapsenani.</i>	Äiti ei ole uskaltanut tunnustaa lapselle, että on joskus kieltänyt olevansa tämän äiti.		
<i>En halua... äiti olla, koska en ole hänen äitinsä kuin biologisesti.</i>	Äiti ei halua olla äiti muuten kuin biologisesti.	Äitiyden tuntuminen vieraalta	
<i>Se oli outoo, että... kun käytettiin sanaa "äiti", niin mä en kokemu että olisin ollu, että se oli kuitenkin menossa adoptioon... H12</i>	Äiti ei kokenut itseään äidiksi, koska lapsi oli menossa adoptioon		

desta 36 vuoteen. Lapsen luovuttamisesta oli kulunut aikaa kolmesta kuukaudesta 48 vuoteen. Kymmenen adoptiota oli tapahtunut lapsen ollessa vauvaikäinen ja kaksi pitkäaikaisen perhesijoituksen jälkeen lapsen ollessa leikki-ikäinen.

Tutkimuslupa haettiin Pelastakaa Lapset ry:n johtoryhmältä helmikuussa 2013. Järjestön aluetoimistot lähettivät tutkimuskutsun 30:lle adoptioneuvonnan asiakkaalle ja julkaisivat tutkimuskutsun Internet-sivuilleen. Kaksplus-, Vauva- ja Meidän perhelehdet julkaisivat tutkimuskutsun Internet-sivuillaan sivustojen ylläpitäjän luvalla. Tutkimuskutsu jaettiin myös Facebookissa.

Aineistonkeruun menetelmänä käytettiin avointa haastattelua, koska tätä aihetta ei ole tutkittu aiemmin Suomessa. Haastattelut toteutuivat huhti-lokakuussa vuonna 2013. Kaikki osallistujat antoivat tietoisin suostumuksen haastattelun nauhoittamiseen ennen haastattelun alkua. Ennen haastattelun alkua osallistujaa informoitiin mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu. Yhtään haastattelua ei keskeytetty. Neljä haastateltua antoi tutkijan käyttöön kirjallista materiaalia, jota on käytetty täydentävänä aineistona. (Kuula 2006, Parahoo 2006, Elo & Kyngäs 2008.) Haastattelut etenivät tiedonantajan ehdoilla ja kestivät tunnista kahteen tuntiin. Tarvittaessa tutkija ohjasi keskustelua pysymään tutkimuskysymyksen aiheessa. Haastattelupaikat valittiin osallistujien toiveiden mukaisesti. Haastattelutilanteiden ilmapiiri oli avoin ja välitön. (Kylmä & Juvakka 2007, Aho & Kylmä 2012.)

Yksittäiset haastattelut kuunneltiin läpi useita kertoja kokonaiskuvan saamiseksi aineiston sisällöstä. Haastattelut kirjoitettiin tekstiksi, jonka pituus oli yhteensä 143 sivua. Tekstistä poimittiin tutkimuskysymyksiin vastaavat ajatuskokonaisuudet, niiden pituus vaihteli muutamasta sanasta useampaan lauseeseen. Alkuperäisilmauksia löydettiin 352 kappaletta. Alkuperäisilmaukset pelkistettiin säilyttäen niiden keskeinen sisältö. Samankaltaiset pelkistykset ryhmiteltiin alaluokkiin ja nimettiin sisältöä vastaaviksi. Analyysiä jatkettiin yhdistämällä alaluokat yläluokiksi niiden sisältämän informaation mukaisesti. (Kylmä & Juvakka

2007, Elo & Kyngäs 2008.) Analyysin aikana palattiin toistuvasti alkuperäisaineistoon, jotta varmistettiin tulokintojen oikeellisuus sekä se, ettei aineistosta analyysin edessä katoa lopputuloksen kannalta oleellista tietoa. Analyysissä pyrittiin kokonaisuuden hahmottamiseen ja ymmärtämiseen sekä synteisiin aikaansaamiseen. (Kylmä & Juvakka 2007, Tuomi & Sarajärvi 2009.) Luokkien nimeämisessä etsittiin ilmaisuja, jotka kuvaisivat vanhemman kokemusta lapsen luovuttamisesta sekä biologisen vanhemmuuden keskeistä olemusta.

Tutkimuksen tulokset

Kokemus lapsen luovuttamisesta adoptioon oli monitasoinen ja ristiriitainen. Adoptiota seurasi biologisille vanhemmille elämän mittainen *osattomuuden kokemus oman elämän merkittävään tapahtumaan*. Kuitenkin ajan kuluessa tapahtui *sopeutumista adoptiopäätökseen*.

Osattomuus oman elämän merkittävään tapahtumaan

Biologiset vanhemmat *etäännyttivät lapsen itsestään* välttämällä kiintymistä lapseen raskausaikana, synnytyksen yhteydessä ja myöhemmin elämässä. Lapsen olemassaolo torjuttiin välttämällä mielikuvien ja muistojen syntymistä sekä kokemuksen muistelemista. Esimerkiksi ultraäänitutkimuksessa he välttivät lapsen näkemistä tai synnytystavaksi valittiin nukutuksessa tehtävä sektio. Perheestä tai elämäntilanteesta keskusteltaessa adoptoitu lapsi jätettiin pois lasten lukumäärästä. Äitiys tuntui vieraalta, koska äitiyden tunteita ei ollut tai ne torjuttiin. Lapsen etäännyttämistä itsestä kuvattiin tapahtuneeksi sekä tietoisesti että tiedostamatta.

”Sitä jotenkin suojeli itseään, että se vaan on mun sisällä se laps, mutta ei mitään tunnetta.”

Adoption myötä biologisten vanhempien *elämä kapeutui* sekä tahattomasti että

Taulukko 2. Millaisena biologinen vanhempi kokee lapsen luovuttamisen adoptoitavaksi.

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Osattomuus oman elämän merkittävään tapahtumaan	Lapsen etäännyttäminen itsestä	Vauvaan kiintymisen välttäminen
		Adoptoidun lapsen olemassaolon torjuminen
		Äitiyden tuntuminen vieraalta
	Elämän kapeutuminen	Sosiaalinen eristäytyminen
		Adoption salaaminen
		Äitiydestä kieltäytyminen
	Vanhemmuuden syrjästäkatsoja	Ulkopuolisuudentunne vanhemmuuteen liittyvissä kohtaamisissa
		Kokemus omasta merkityksettömyydestä vanhempana
		Äitiyden lopullisen menettämisen pelko
		Adoption jättämät arvet
	Adoption jättämät arvet	Adoption muistaminen elämän eri tilanteissa
		Luopumisen aiheuttama kipu
Hylätyksi tuleminen läheisten taholta		
Adoption heijastuminen ihmissuhteisiin		
Sopeutuminen adoptiopäätökseen	Lapsen hyvän tavoittelemisen	Valinta elämän jatkumisen puolesta
		Lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen
		Ilon tunteet adoptioperheen puolesta
		Oman valinnan arvostaminen
	Adoptiokokemuksen työstäminen	Omien voimavarojen löytäminen
		Adoptio osana omaa elämää
		Tarve saada tietää lapsen elämän vaiheista

omien valintojen seurauksena osittain tietoisesti. Raskauden ja adoption salaaminen aiheuttivat sosiaalista eristäytymistä, koska äidit välttivät raskauden ilmoitulemista. Adoption salaamisesta seurasi etäännyminen läheisistä ihmisistä, perheestä ja ystävistä. Tietoinen päätös olla hankkimatta enää lapsia johti myös siihen, että merkittävä aikuisen ihmisen elämään liittyvä asia, eli seuraavan sukupolven kasvattaminen jäi saavuttamatta.

Kokemus *vanhemmuuden syrjästäkatsojaksi jäämisestä* syntyi tilanteissa, joissa vanhemmuus oli jotenkin läsnä. Vanhemmat kokivat ulkopuolisuutta esimerkiksi synnytyksestä koskevissa keskusteluissa, koska eivät halunneet paljastaa kokemustaan, tai siksi, ettei biologista vanhemmuutta käsitelty millään tavoin julkisuudessa. Adoptiopäätöksen myötä tapahtunut roolin menettäminen lapsen elämässä aiheutti tunteen

omasta merkityksettömyydestä vanhempaina. Äidit pelkäsivät adoptiopäätöksen vuoksi menettäneensä mahdollisuutensa saada lapsia ja siten jäävänsä osattomaksi vanhemmuudesta lopullisesti.

”Mibin se äitiys asettuu, kun sille ei oo paikkaa. Ei se sovi neuvolaan, ei päiväkerhoon, ei leikki-kentälle.”

Adoptio jätti arpia biologisten vanhempien elämään sekä konkreettisesti että kuvainnollisesti. Keho muistutti tapahtuneesta vartalon muotojen muuttumisena tai näkyvinä arpina. Lasta ajateltiin päivittäin vielä pitkän ajan kuluttua adoptiosta, vaikka tyhjyyden tunne oli voimakkainta heti vauvasta luopumisen jälkeen. Lapsen syntymäpäivä oli ajankohta, jolloin biologiset vanhemmat erityisesti muistivat tapahtuneen, samoin äitienpäivä tai jouluku.

”Se syyllisyys... se kattaa sen äitien, mutta se kattaa niin paljon muutakin. Että se kattaa koko ihmishäpeän. Ja se häpeä, se oli sitä luokkaa, että siihen olisi voinut kuolla.”

Ei-toivotun raskauden kokeminen ja lapsesta luopuminen tuotti psyykkistä kipua, joka ilmeni syyllisyytenä, häpeänä, vihana, ahdistuksena, epätoivona, masennuksena ja itsetuhoisina ajatuksina tai toimintana. Adoptiopäätös saattoi aiheuttaa läheisten hylkäämäksi joutumisen, jolloin biologiset vanhemmat menettivät tärkeimmät tukiverkostonsa ja mahdollisuutensa käsitellä ja jakaa kokemustaan. Adoptio heijastui ihmissuhteisiin, ja jokaisessa uudessa ihmissuhteessa biologiset vanhemmat arvioivat, kertoako adoptiosta vai ei.

Sopeutuminen adoptiopäätökseen

Adoptiopäätöksen taustalla oli *lapsen hyvän tavoittelemisen*. Vaikka päätös olisi tehty raskauden myöhäisen toteamisen ja abortin mahdollisuuden menettämisen

vuoksi, se näyttäytyi valintana elämän jatkumisen puolesta. Prosessia ei koettu lapsen pois antamisena, vaan antamisena uuteen perheeseen. Lapsen tulevaisuuden turvaamiseen haluttiin osallistua vaikuttamalla adoptioperheen valintaan. Lapsen hyvinvoinnista kannettiin huolta esimerkiksi pyytämällä sairaalan henkilökuntaa pitämään lasta sylissä läheisydentarpeen turvaamiseksi. Ilon tunteet adoptioperheen puolesta olivat tavallisia ja ratkaisu nähtiin hyvän tuottamisena sekä lapselle että adoptioperheelle. Adoptioprosessin päätyttyä ja myöhemmin elämässä koettiin tyytyväisyyttä sekä arvostettiin omaa valintaa.

”Mun näkökulmasta se, mimoseen perheeseen (lapsi) meni, niin se oli niin kun hyvän oloinen se perhe. Että on oikeasti turvallinen ja siinä on hyvä olla.”

Vuosien kuluessa *biologinen vanhempi työstä adoptiokokemustaan* sekä tietoisesti että tiedostamatta. Omien voimavarojen löytymisen seurauksena luopumisesta aiheutuva kipu helpotti ja vanhempi pystyi kontrolloimaan tunteitaan esimerkiksi tilanteissa, jotka olivat aiemmin olleet haavoittavia, kuten äitienpäivän vietto. Sopeutumista auttoi keskittyminen työn tekemiseen sekä tietoinen päätös tyytyä asiain tilaan. Vanhempi loi itselleen selviytymistä edistäviä mekanismeja ja hyväksyi adoption osaksi omaa elämänhistoriaansa.

”Jotenki vaan on ollu kauhee tarve ettiä ne kirjat ja dokumentit ja muut mitä on adoptiosta ja kaikista tämmöisistä erilaisista tilanteista.”

Sopeutumisesta huolimatta biologinen vanhempi ei unohtanut adoptioon luovutamaansa lasta ja adoptiotapahtumaa, vaan hänellä säilyi tarve saada tietoa lapsen elämänvaiheista ja hän odotti lapsen ottavan yhteyttä.

Pohdinta

Tutkimuksen luotettavuus

Aineisto kerättiin avoimella haastattelulla osallistujilta, jotka ovat itse kokeneet lapsen luovuttamisen adoptoitavaksi, mikä lisää tutkimuksen uskottavuutta. Avoin haastattelu mahdollisti sen, että omista kokemuksista kerrottiin olennaiseksi koetut asiat haastattelijan ohjailun rajoituksessa pyyntöön kertoa adoptioprosessista ja adoption jälkeisestä elämästä kronologisessa järjestyksessä. Haastatteluaineistot erosivat sisällöltään toisistaan paljon. Kaikki haastattelut olivat kuitenkin samanarvoisia ja niukastakin aineistosta saattoi löytyä merkittäviä ydinkohtia. (Kylmä & Juvakka 2007.)

Tutkimuksen refleksiivisyyttä arvioitaessa on huomioitava, että artikkelin ensimmäisellä kirjoittajalla on henkilökohtainen kosketus adoptiotoimintaan. Tämän merkitys tiedostettiin ja sitä arvioitiin tutkimusprosessin aikana. Adoptioprosessin ja adoptiota koskevan lainsäädännön tunteminen antoi esiymmärrystä, joka lisäsi vahvistettavuutta. Analyysin edetessä toiset tutkijat kommentoivat tuloksia objektiivisuuden lisäämiseksi. Yhteys aineiston ja tulosten välillä varmistettiin palaamalla alkupe-
räisaineistoon useasti analyysin edetessä. Esimerkkejä analyysin etenemisestä esitetään artikkeliin liitetyissä taulukoissa. (Kylmä & Juvakka 2007, Aho & Kylmä 2012.)

Tulosten siirrettävyys on tässä tutkimuksessa mielenkiintoinen tarkastelun kohde. Osallistujien adoptiokokemuksesta kulunut aika vaihtelee muutamasta kuukaudesta kymmeneen vuosiin. Nopea yhteiskunnallisen ilmapiirin muutos saattaa tehdä vaikeaksi vuosikymmeniä sitten tapahtuneiden adoptioiden taustalla olleen elämäntilanteen ymmärtämisen. Se ei kuitenkaan tee tyhjäksi osallistujien kuvaamia kokemuksia. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että biologisen vanhemman kokemukset ovat yhteneväisiä riippumatta siitä, millaisessa yhteiskunnassa tutkimukseen osallistujat ovat eläneet. (Roby & Matsumura 2002, Wilson ym. 2004, Smith 2006, Högbäck 2012.)

Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusaiheen sensitiivisyyden vuoksi eettisiin näkökohtiin kiinnitettiin erityistä huomiota koko tutkimusprosessin ajan. Aiheen valintaa pidettiin eettisesti perustelluna, koska aikaisempaa tutkimustietoa ei ole, ja tuotetun tiedon avulla voidaan edistää osallistujaryhmän hyvinvointia. (Parhoo 2006, Aho & Kylmä 2012.)

Haastatellut henkilöt ilmoittivat halukkuudestaan osallistua tutkimukseen suoraan ensimmäiselle kirjoittajalle, joten heidän henkilöisyytensä on vain hänen tiedossaan. Kolme ilmoittautunutta ei vastannut haastatteluaikaa koskeneeseen yhteydenottoon, eikä heihin oltu uudelleen yhteydessä, koska heidän päätöstään vetäytyä tutkimuksesta haluttiin kunnioittaa. Osallistujia informoitiin tutkimuksen tavoitteista ja raportointitavasta, kuten suorien lainausten käytöstä osana raporttia. Ennen haastattelun alkua kaikilta osallistujilta saatiin kirjallinen lupa keskustelun tallentamiseen äänitiedostona. Sekä äänitetty että tekstiksi kirjoitettu aineisto on ollut vain ensimmäisen kirjoittajan käytössä. (Kuula 2006, Aho & Kylmä 2012.)

Tutkimukseen osallistujat tuottivat tutkimuskäyttöön kertomuksen kokselleen erittäin aroista ja haavoittavista kokemuksista luottaen, että aineistoa kunnioitetaan ja osallistujien identiteetti suojataan. Tulosten kiinnostavuutta olisi lisännyt biologisten isien kokemusten raportointi erillisenä, mutta tunnustettavuuden välttämiseksi aineistoa käsiteltiin yhtenäisenä, koska isien osuus oli pieni.

Tulosten tarkastelua

Tässä tutkimuksessa kuvattu osattomuuden kokemus oman elämän merkittävään tapahtumaan ilmeni suhteessa luovutettuun lapseen, omaan vanhemmuuteen, olemassa oleviin ja myöhemmin rakentuviin ihmissuhteisiin sekä moniin henkilökohtaisiin elämäntapahtumiin ja kokemuksiin. Adoption myötä elämänhistoriaan jäi ikään kuin aukko, jonka reunalle joutuminen oli läsnä vanhempien arjessa toistuvasti. Sosiaalisen

stigmatisoitumisen pelko ja pelon toteutuminen aiheuttivat elämän kapeutumista vanhempien alkaessa vältellä tilanteita, joissa adoptio mahdollisesti tulisi esiin. Tulos on yhteneväinen vanhemman adoptiotutkimuksen kanssa esimerkiksi USA:ssa (Askren & Bloom 1999, Fravel ym. 2000, Roby & Matsumura 2002), mutta uudemmissa, 2010-luvulla tehdyissä tutkimuksissa biologisten vanhempien tilanne on osittain muuttunut adoption tultua yhteiskunnallisesti hyväksytyimmäksi (Claridge 2014, Clutter 2014).

Adoptio oli tämän tutkimuksen osallistujille alun perin lapsen hyvän elämän turvaamiseksi tehty ratkaisu sellaisessa tilanteessa, jossa biologisen vanhemmuuden toteutumiselle ei näyttänyt olevan mahdollisuuksia. Lapsen etäännyttämisestä, mielikuvien luomisen ja tunnesiteen muodostumisen välttämisen ajateltiin auttavan selviytymistä, mutta seuraukset olivat päinvastaisia. Vanhemmat kokivat luopumisen kipua, joka ilmeni erilaisina psyykkisinä oireina ja saattoi johtaa itsetuhoisiin ajatuksiin ja tekoihin. Adoption jälkeiset kokemukset yllättivät, koska voimakkaisiin adoption jälkeisiin emotionaalisiin reaktioihin ei ollut valmistauduttu. Aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että adoptiolla on merkittävä vaikutus biologisten vanhempien psyykkiseen hyvinvointiin. Suru, syällisyys, masennusoireet ja koettu heikentynyt itsetunto ovat suoraan sidoksissa tapahtuneeseen. Adoption on kuvattu aiheuttaneen myös post-traumaattisen stressin kaltaista pitkittynyttä psyykkistä oireilua. (Wilson ym. 2004, Alo 2009, Claridge 2014, Clutter 2014.)

Erityisesti tutkimukseen osallistuneille äideille suunnittelematon raskaus ja raskauden myöhäinen toteaminen aiheuttivat häpeää, joka pyrittiin välttämään salaamalla raskaus ja eristäytymällä sosiaalisista suhteista. Biologiset vanhemmat saattoivat myös joutua adoption vuoksi läheistensä hylkäämäksi tilanteen tultua ilmi. Seurauksena oli se, että vanhemmat menettivät mahdollisuuden keskustella tilanteestaan, pohtia tunteitaan ja kokemuksiaan sekä surra menetystä. Tämä on myöhemmän selviytymisen kannalta riski, koska aiemmissa

tutkimuksissa on osoitettu, että tärkeintä on perheen ja ystävien tuki, ja toisaalta tuen puute on suurin yksittäinen tyydyttämätön tarve (Clutter 2014). Myös Brodzinskyn & Livingstone Smithin (2014) mukaan biologiset vanhemmat voivat sitä paremmin, mitä avoimemmin adoptiokokemusta voi käsitellä ja jakaa.

Tähän tutkimukseen osallistuneet vanhemmat kokivat jäävänsä syrjästäkatsojiksi silloin, kun vanhemmuus oli sosiaalisen osallisuuden keskeinen määrittäjä. Tulos on yhdenmukainen aiempien tutkimusten kanssa, joissa on todettu, ettei ympäröivä yhteisö näe biologista vanhempaa äitinä tai isänä, jos tällä ei ole muita lapsia. (Clapton 2003, Ge ym. 2008, Högbäck 2012.) Kuulluksi ja nähdäksi tuleminen vanhempana, tai siitä paitsi jääminen, ovat keskeinen vanhemmuuden identiteettiä rakentava tekijä, ja erityisesti sellainen vanhempi, jolla ei ole muita kuin luovutettu lapsi, kokee vanhemmuutensa ristiriitaisena (Nousiainen 2004).

Adoption ristiriitaisuus tuli ilmi tutkimukseen osallistuneiden biologisten vanhempien kokemuksissa siten, että raskauden ja synnytyksen aikana päädyttiin etäännyttämään lapsi itsestä ja salattiin tapahtuma. Toisaalta myöhemmin vanhemmat kokivat oman merkityksettömyytensä suhteessa adoptoituun lapseen, koska adoption myötä rooli lapsen elämässä oli menetetty. Vanhemmat odottivat lapsen ottavan yhteyttä tämän aikuistuttua. Lapsen kohtaamisen toiveesta on raportoitu useissa tutkimuksissa aiemminkin (Askren & Bloom 1999, Roby & Matsumura 2002, Wilson ym. 2004, Smith 2006). Lapsen etsimisen ja kohtaamisen tarvetta on kuvattu esiintyvän sitä vahvemmin, mitä vähemmän vanhemmalla on tietoa lapsesta (De Simone 1996).

Tämän tutkimuksen mukaan adoptiokokemuksen työstäminen ja tapahtuneen hyväksyminen osaksi omaa elämää auttoivat biologisia vanhempia sopeutumaan. Ilon tunteet adoptioperheen puolesta vahvistivat tunnetta päätöksen oikeellisuudesta. Myös silloin, kun adoptioon päädyttiin raskauden myöhäisen toteamisen ja siten menetetyt abortin mahdollisuuden vuoksi, tunnettiin

iloin siitä, että lapsi syntyi ja sai hyvän elämän uudessa perheessä. Myöhempää selviytymistä ajatellen olisi hyvä ohjata vanhempia rakentamaan suhdetta lapseen jo raskausaikana ja säilyttämään muistoja, jolloin tapahtuma säilyisi konkreettisenä ja luopumistyötä voitaisiin tehdä tietoisemmin. Muun muassa Henney ym. (2007) ja Brodzinsky & Livingstone Smith (2014) ovat todenneet, että vanhemmat ovat tyytyväisiä omaan päätökseensä tietäessään, että lapsi on onnellinen adoptioperheessä. Avoin adoptio, jossa biologisella vanhemmalla säilyy jonkinlainen kontakti lapseen ja mahdollisuus saada tietoja lapsen elämästä, vähentää adoption aiheuttamaa stressiä ja lisää tyytyväisyyttä päätökseen.

Tutkimukseen osallistuneiden motiivina kertoa omasta kokemuksestaan oli se, että biologinen vanhempi saisi tukea ja ymmärrystä teolleen laajemmin, ja biologisten vanhempien asema tunnustettaisiin yhteiskunnallisesti. Joillekin adoptio oli avoin asia, josta he olivat kertoneet aiemmin sekä läheisilleen että julkisesti esimerkiksi lehtihaastatteluissa. Muutamille haastatelluille tämä oli ensimmäinen kerta, kun he puhuivat kokemuksestaan kenellekään. Asenteet yksinhuoltajuutta ja avioliiton ulkopuolista raskautta kohtaan ovat viime vuosikymmeninä paljon muuttuneet, samoin ehkäisyn ja abortin saatavuus ovat helpottuneet. Tällaiset muutokset ovat saattaneet jopa heikentää biologisten vanhempien asemaa, koska asenteet suunnittelematta raskaaksi tulleita äitejä kohtaan ovat saattaneet muuttua kielteisemmiksi. (Wilson ym. 2004, O’Leary Wiley & Baden 2005.)

Tämän tutkimuksen osallistujat halusivat ”antaa äänen biologiselle vanhemmalle”, useamman osallistujan omin sanoin ilmaistuna. Tulokset osaltaan tukevat sitä, että on aika avata keskustelua ja lisätä tietämystä tästä aiheesta myös Suomessa. Äitiysneuvolaoppaan (2013) mukaan lapsensa adoption luovuttamista harkitseva henkilö ohjataan ottamaan yhteyttä sosiaalitoimeen tai Pelastakaa lapset ry:n adoptioneuvontaan. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kuitenkin olisi tärkeä, että tämän marginaalisen ryhmän tarpeet ja toiveet huomioitaisiin

terveydenhuoltopalveluita tarjoavissa organisaatioissa ja saatavilla olisi oikein suunnattuja interventioita sekä adoptioprosessin aikana että jälkipalveluina. Hoitohenkilökunnalta saatu tuki voi ennaltaehkäistä ja lieventää lapsesta luopumisesta aiheutuneen trauman syntymistä. Tulos on samansuuntainen kuin aiemmissa, muun muassa USA:ssa ja Iso-Britanniassa tehdyissä tutkimuksissa (Aloi 2009, Claridge 2011, Neil 2013). Tutkimustiedon avulla tapahtuva yleiseen asenneilmapiiriin vaikuttaminen toisi biologisille vanhemmille mahdollisuuden käsitellä kokemustaan ja tulla hyväksytyksi henkilöinä, joiden elämänsä historiaan kuuluu näkyvänä ja olennaisena osana lapsen luovuttaminen adoptoitavaksi.

Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Biologinen vanhempi kokee adoption seurauksena osattomuutta useilla elämän alueilla. Ajan kuluessa tapahtuu sopeutumista, vaikka biologiset vanhemmat jäävät käytännössä vaille tukea. Aiemmissä tutkimuksissa osattomuuden kokemus on liitetty surun ja menetyksen käsittelemättä jäämiseen ja siihen, että adoptio häivytetään omasta elämästä leimatuksi tulemisen pelossa. Tulosten perusteella on aiheellista pohtia, miten biologista vanhempaa voitaisiin auttaa adoptioprosessin aikana ja myöhemmin niin, että välttyttäisiin leimautumiselta ja traumatisoitumiselta.

Viimeisten parinkymmenen vuoden aikana on ollut kansainvälisesti nähtävissä kulttuurinen muutos adoption avoimuuden suuntaan. Suomalaiseen adoptio toimintaan ja lainsäädäntöön avoin adoptio on tullut uuden adoptiolain myötä 2010-luvulla ja on mahdollista, että se muuttaa biologisen vanhemman asemaa sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. (Adoptiolaki 2012, Pelastakaa Lapset 2014.) Tarvittaisiin lisää monitieteistä ja pitkäikäistä tutkimusta, jotta saataisiin tietoa biologisen vanhemman kokemuksista suomalaisessa toimintaympäristössä eri aikakausina. Esimerkiksi 1960–70-luvuilla muihin Pohjoismaihin lapsia luovuttaneiden äitien kokemukset sekä biologisten isien ko-

kemukset omana erillisenä tutkimuksenaan olisivat tarpeellisia jatkotutkimuksen aiheita.

VASTUUALUEET

Tutkimuksen suunnittelu TM,MP ja PÅ-K, aineistonkeruu TM, aineiston analysointi TM, MP ja PÅ-K, käsikirjoituksen kirjoittaminen TM, käsikirjoituksen kommentointi MP ja PÅ-K

LÄHTEET

- Adoptiolaki 2012. Oikeusministeriö. Helsinki. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022> (11.9.2014)
- Aho A.L. & Kylmä J. (2012) Sensitiivinen tutkimus hoitotieteessä – näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. *Hoitotiede* **24**(4), 271–280.
- Aloi J.A. (2009) Nursing the disenfranchised: women who have relinquished an infant for adoption. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* **16**, 27–31.
- Brodzinsky D. & Livingstone Smith S. (2014) Birthmothers' Post-Placement Adjustment and the Needs of Birthmothers Who Place an Infant for Adoption. *Adoption Quarterly* **2**(17), 165–184.
- Callister L.C. (2011) Ethics of Infant Relinquishment, Cultural Considerations, and Obstetric Conveniences. *The American Journal of Maternal/Child Nursing* **36**(3), 171–177.
- Clapton G. (2003) *Birthfathers and their adoption experiences*. Jessica Kingsley Publishers, London.
- Claridge A.M. (2014) Supporting Birth Parents in Adoption: An Couple Treatment Approach. *Adoption Quarterly* **2**(17), 112–133.
- Clutter L.B. (2014) Adolescent Birth Mothers After Unintended Pregnancy and Infant Open Adoption. *Journal of Obstetric, gynecologic and Neonatal Nursing* **43**(2), 190–199.
- Cossas J. & Neil E. (2010) Supporting the Birth Relatives of Adopted Children: How Accessible are Services. *British Journal of Social Work* **40**, 1368–1386.
- De Simone M. (1996) Birth mother loss: Contributing Factors to unresolved grief. *Clinical Social Work Journal* **24**, 65–76.
- Elo S. & Kyngäs H. (2008) The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* **62**(1), 107–115.
- Henney S.M., Ayers-Lopez S., McRoy R.G. & Grotevant H.D. (2007) "Evolution and resolution: Birthmothers' experience of grief and loss at different levels of adoption openness." *Journal of Social and Personal Relationships* **24**(6), 875–889.
- Högbäck, R. (2012) Maternal Thinking in the Context of Stratified Reproduction – Perspectives of Birth Mothers from South Africa. Artikkeliteoksessa Gibbons, J. & Rotabi, K.S. (toim.) *Intercountry adoption: Policies, practices, and outcomes*. Ashgate.
- Klemetti R. & Hakulinen-Viitanen T. (toim.). (2013) *Äitiysneuvolaopas*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.
- Kuula A. (2006) *Tutkimusetiikka. Aineistojen bankinta, käyttö ja säilytys*. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kylmä J. & Juvakka T. (2007) *Laadullinen terveystutkimus*. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Neil E. (2007) Coming to Terms with the Loss of Child. The Feelings of Birth Parents and Grand Parents about Adoption and Post-Adoption Contact. *Adoption Quarterly* **10**, 1–23.
- Neil E. (2013) The mental distress of the birth relatives of adopted children: 'disease' or 'unease'? Findings from the UK study. *Health and Social Care in the Community* **21**(2), 191–199.
- Nousiainen K. (2004) *Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja*. Väitöskirja. Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen julkaisusarja 3. Helsinki.
- O'Leary Wiley M. & Baden A.L. (2005) Birth Parents in Adoption: Research, Practice and Counseling Psychology. *The Counseling Psychologist* **33**(3), 13–50.
- Parahoo K. (2006) *Nursing Research. Principles, Process and Issues*. Second Edition. Palgrave MacMillan. USA.
- Pelastakaa Lapset. Kotimaiset adoptiot. www.pelastakaa.fi/toiminta/lastensuojelutyto/adoptiot/kotimaiset-adoptiot/ (11.9.2014)
- Roby J.L. & Matsumura S. (2002) If I Give You My Child, Aren't We Family? A Study of Birthmothers Participating in Marshall Islands – U.S. Adoption. *Adoption Quarterly* **5**(4), 7–31.
- Smith S.L. (2006) *Safeguarding the rights and well-being of birthparents in the adoption process*. New York. NY. Evan B. Donaldson Adoption Institute.
- Tilastokeskus. Tilastot. Väestö. Adoptiot. Adoptiot lapsen iän ja syntymäpaikan mukaan 2000 – 2012. www.tilastokeskus.fi/til/adopt/2012/adopt_2012_2013-05-31_tau_001_fi.html (11.9.2014)
- Wilson M., Lordan N. & Mullender A. (2004) Family, Community, Church and State: Natural Parents Talking about Adoption in Ireland. *British Journal of Social Work* **34**, 621–648.

Taina Majuri, TtM, hoitotyön lehtori, Järvenpään seurakuntaopisto, Järvenpääntie 640, 04400 Järvenpää, majurtai@gmail.com

Mira Palonen, TtM, yliopisto-opettaja, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede, 33014 Tampereen yliopisto, mira.palonen@uta.fi

Päivi Åstedt-Kurki, THT, professori, Tampereen yliopisto, Terveystieteiden yksikkö, Hoitotiede, 33014 Tampereen yliopisto, paivi.astedt-kurki@uta.fi